OSCAR LOUREDA LAMAS, *Introducción a la tipología textual*, Madrid, Arco Libros, 2003, 94 p.

Apărut în prestigioasa colecţie *Cuadernos de lengua española*, destinată în special învăţământului universitar, volumul de faţă urmăreşte să ofere o introducere teoretică în lingvistica textului şi o clasificare a tipurilor de texte. Dat fiind că această disciplină a cunoscut în ultimele decenii o ascensiune extraordinară, textul fiind abordat din diverse perspective teoretice, familiarizarea studenţilor cu fundamentele lingvisticii textului nu constituie o sarcină tocmai uşoară. Autorul însă ştie să sintetizeze orientările din acest domeniu, să selecteze cele mai sugestive definiţii ale textului propuse de diverşi autori de-a lungul timpului şi să-şi prezinte propria concepţie asupra tipologiei textuale.

În cap. I, **Limbajul ca activitate**, O. L. Lamas prezintă cadrul general şi fundamentele teoretice ale discuţiei. Astfel, pornind de la trihotomia planurilor limbajului din concepţia lui Eugeniu Coşeriu, autorul se focalizează asupra competenţei lingvistice, caracterizând fiecare plan al limbajului din punctul de vedere al activităţii, al tehnicii de realizare, al tipului de conţinut etc. În toate aceste cazuri, menţionează autorul, este important să explicăm ce cunoştinţe conţine fiecare plan şi în ce mod acestea contribuie la configurarea actelor de vorbire sau a textelor. Competenţa elocuţională conţine norme cu privire la vorbire în general, adică reguli care transcend nivelul limbilor şi se referă la limbaj ca atare; este vorba de principiile comune vorbirii în orice limbă. Prin urmare, sunt norme universale în două sensuri: în extensiunea lor, deoarece sunt valabile în toate comunităţile şi în sfera lor de utilizare, ca aplicându-se fiecărui nivel. Se bazează pe două categorii de cunoştinţe: principiile generale ale gândirii şi experienţa pe care o are vorbitorul cu privire la realitate. Competenţa idiomatică corespunde cunoaşterii posibilităţilor lexicale şi gramaticale ale unei limbi. Extensiunea sa se limitează, de fiecare dată, la o comunitate lingvistică, iar sfera sa de aplicare se reduce la vorbirea într-o limbă. Acest tip de competenţă este cel mai complex, întrucât conţine o cunoaştere referitoare la varietăţile interne ale limbii. Se ştie că vorbitorii unei limbi cunosc varietatea sincronică şi adesea folosesc expresii din alte sincronii, însă ei manifestă şi o competenţă referitoare la varietăţile dialectale, la nivelurile şi stilurile de limbă. Totodată, competenţa idiomatică conţine cunoştinţe referitoare la tehnica discursului şi discursul repetat, dat fiind că limbile sunt tehnici istorice ale discursului, adică procedee ale fiecărei comunităţi pentru construirea vorbirii. În plus, după E. Coşeriu, există o competenţă referitoare la distincţiile lexicale pe care le oferă o limbă, atât în vocabularul general, cel care fixează nuanţe în mod intuitiv, cât şi în cel terminologic, în care se includ termenii disciplinelor tehnice sau ale ştiinţei, pentru a stabili şi descrie respectivele obiecte de studiu. Referitor la schemele gramaticale, se constată, pe de o parte, o competenţă pentru elaborarea propoziţiilor (pasive, active etc.) şi, pe de altă parte, o competenţă referitoare la uzul unor scheme şi unităţi pentru structurarea anumitor texte.

Dar limbajul mai este şi „a vorbi cu cineva" într-o anumită circumstanţă; la rigoare, a vorbi într-o anumită situaţie, plecând de la cunoaşterea referitoare la lucruri, de la normele gândirii în general, dar şi de la posibilităţile pe care le oferă o limbă. Prin urmare, limbajul se prezintă în realizări individuale concrete. Or, acestui nivel îi corespunde un anumit tip de competenţă, cea expresivă sau textuală, altfel spus, capacitatea de a construi şi înţelege orice acte de vorbire. Sfera de aplicare a acestui tip de competenţă poate fi amplă sau limitată: este amplă sau generală atunci când normele sunt valabile pentru orice act de vorbire în orice circumstanţă; este limitată sau specifică când se referă doar la anumite texte. O. Loureda precizează că, în ce priveşte extensiunea sa, competenţa expresivă poate aparţine unor domenii foarte variate. Astfel, competenţa de a construi o *naraţiune*, un *ordin* sau o *întrebare* se manifestă în orice comunitate. Însă *sonetul,* ca text literar, deşi este cunoscut în diferite comunităţi lingvistice, totuşi normele ce ţin de construirea sa sunt cunoscute doar de vorbitorii culţi ai fiecărei comunităţi. Tot astfel, competenţa referitoare la alcătuirea *ştirilor*, *reportajelor*, *interviurilor*, *editorialelor* sau *articolelor* se dezvoltă în comunităţile în care există şi se cunosc mijloacele mass media, însă într-un domeniu îngust, cel al jurnalismului.

În alt sens, dat fiind că vorbirea în contexte concrete este complexă, competenţa expresivă care o face posibilă prezintă multiple puncte de referinţă. Elementele ce intervin în mod necesar în actul individual de vorbire (actul lingvistic) sunt, în viziunea lui E. Coşeriu, vorbitorul, ascultătorul,

discursul însuşi (ansamblul cuvintelor spuse, cu conţinutul şi forma lor) şi circumstanţele sau contextele. De asemenea, un rol important au finalitatea şi mijloacele de comunicare care trebuie considerate ca dimensiuni ultime ale discursurilor. Dar textul sau discursul prezintă şi o dimensiune tradiţională. Prin urmare, competenţa expresivă conţine şi o componentă referitoare la aspectele tradiţionale ale discursului. În fiecare comunitate există texte fixate prin tradiţie – formule de salut, expresii pentru a răspunde la o prezentare, formule de imprecaţie etc. – care nu depind de competenţa idiomatică, ci de tradiţia discursivă respectivă. În aceste cazuri, competenţa expresivă echivalează cu capacitatea de a construi texte noi, de acord cu această tradiţie.

În cap. al II-lea – **Textul şi complexitatea sa** – O. Loureda Lamas se focalizează asupra textului ca produs al activităţii de vorbire la nivel individual, precizând că textul a devenit obiect al lingvisticii doar în ultimele decenii. Până atunci textul a fost studiat de retorică, stilistică şi teoria literară, însă nu ca act de vorbire, adică nu din punct de vedere lingvistic. Or, textul, ca treapta cea mai concretă a limbajului, are un caracter poliedric: există diverse elemente care îl condiţionează, de aici şi abordările sale multiple. Dacă E. Bernárdez examina, în *Introduccíon a la lingüistica del texto* (1982), 50 de definiţii ale textului, de atunci aproape fiecare studiu de lingvistică a textului propune o altă definiţie sau revizuieşte aspecte ale altora. Cu toate acestea, în majoritatea definiţiilor, sunt remarcate trei dimensiuni esenţiale ale textului: dimensiunea comunicativă, cea pragmatică şi cea structurală. Ca emblematice sunt reţinute câteva definiţii: „Textul este unitatea lingvistică comunicativă fundamentală, produs al activităţii verbale umane care are caracter social; se caracterizează prin specificul său semantic şi comunicativ, precum şi prin coerenţa sa profundă şi de suprafaţă, datorită intenţiei comunicative a vorbitorului de a crea un text integral şi structurării sale printr-un ansamblu de reguli, proprii nivelului textual şi sistemului limbii" (E. Bernárdez). „Prin text înţelegem produsul unui act lingvistic sau ale mai multor acte lingvistice conexe ale unei anumite persoane într-o situaţie concretă. Vom folosi termenul *text* pentru a ne referi la orice fragment scris sau vorbit, de orice extensiune, care constitie o entitate unitară" (M. Casado Velarde). În continuare, autorul precizează diferenţele terminologice între *text*, *enunţ* şi *discurs*, asumându-şi interpretarea lui E. Coşeriu: *text* şi *discurs* sunt concepte complementare, discursul referindu-se la procesul de emitere a cuvintelor într-o situaţie comunicativă, iar textul – la produsul sau rezultatul acestei activităţi. El afirmă că va folosi termenul *text* „pentru a denumi produsul unui act de vorbire"; textul constituind astfel „o unitate de vorbire, deşi parţial se supune normelor gramaticale ale unei limbi". Prin urmare, termenul *text* desemnează orice act de vorbire, fie simplu, fie complex.

Cap. al III-lea – **Tipurile de texte** – se referă la importanţa teoretică a diversităţii textelor, autorul făcând distincţia între dimensiunea universală a textelor şi cea tradiţională. Chiar dacă textele sunt fapte individuale, ele nu sunt absolut singulare, deoarece prezintă o dimensiune universală: se manifestă sub formă scrisă sau verbală, sunt emise de un vorbitor, există un ascultător sau un destinatar, se construiesc cu ajutorul unei limbi şi se pronunţă în anumite circumstanţe. Dimensiunile universale, prezente de fiecare dată în vorbire, sunt vorbitorul, ascultătorul, mijlocul de comunicare, discursul, contextul şi finalitatea sau funcţia care le guvernează. Cât priveşte dimensiunea tradiţională, textele prezintă trăsături de gen de complexitate diferită, acestea nefiind altceva decât proiecţia şi concretizarea trăsăturilor universale ale vorbirii. Or, competenţa noastră lingvistică conţine şi capacitatea de a construi şi interpreta tipuri de texte: „Tipul de text este o bază reală şi autonomă a vorbirii: corespunde unei tradiţii a nivelului individual al limbajului". Tipurile de texte reprezintă tradiţii culturale care soluţionează necesităţile expresive şi comunicative ale vorbitorilor, funcţionează ca fapte pragmatice în sfera vorbitorului şi a ascultătorului. Ele manifestă trăsături esenţiale care indică ce este un anumit gen (de ex., ce este *o poveste*, *o ameninţare, o minciună, o invitaţie, o descriere* etc.) şi trăsături care permit identificarea, prin diferenţe funcţionale, a opoziţiilor paradigmatice între genuri. Bunăoară, care este diferenţa între un *ordin* şi un *sfat*, între o *explicaţie* şi o *justificare*, între o *conversaţie* şi *o discuţie*, între *un răspuns* şi *o replică* etc. Acestea sunt, în definitiv, trăsături prin care vorbitorii recunosc imediat şi intuitiv genurile în propriile lor acte de vorbire şi în ale altora. De aceea, „a explica ce este un tip de text înseamnă a oferi definiţia sa universală şi modul său de-a fi ideal: condiţiile minime pe care vorbitorii le reclamă pentru a le recunoaşte. Ei percep aceste genuri ca pe nişte modele ideale, intuitive, paradigmatice ale caracteristicilor necesare tuturor textelor de aceeaşi natură".

Dar textul, ca produs al activităţii unui vorbitor în circumstanţe concrete, manifestă şi o dimensiune individuală, fiind unitate a vorbirii singulare, unice şi irepetabile. În concluzie, textele sunt acte de vorbire care se realizează pe baza unor trăsături universale, mereu necesare (exigenţe intrinseci noţiunii de a vorbi într-un anumit context); sunt acte de vorbire realizate în funcţie de posibilităţile pe care le oferă o limbă sau mai multe dacă e vorba de texte plurilingve; sunt acte de vorbire apărute în baza intuiţiei a ceea ce este un anumit tip de text; sunt acte de vorbire care, de obicei, se bazează pe convenţii ale acestor genuri. „În consecinţă, actele noastre lingvistice fac parte dintr-o istorie verbală, ele nu sunt ambalate în neant, ci continuă o tradiţie şi, la rândul lor, constituie modele pentru acte analoage viitoare. Fără să existe însă vreo contradicţie, textele sunt ceva mai mult, sunt depăşirea acestor limite acceptate în mod liber; sunt, în definitiv, creaţii în sensul strict al cuvântului. Libertatea creatoare este una din proprietăţile esenţiale ale limbajului şi dacă actul de vorbire e realitatea palpabilă a limbajului, atunci creativitatea se manifestă la acest nivel cu toată forţa sa".

În cap. al IV-lea – **Clasificarea tipurilor de texte** – O. Loureda Lamas insistă asupra importanţei metodologice a tipologiei textuale, meţionând că studierea tipurilor de discursuri este foarte importantă: descrierea, clasificarea şi analiza genurilor de discurs reprezintă calea cea mai directă pentru a ajunge la cunoaşterea în profunzime a aşa-numitei „activităţi comunicative". Cât priveşte tentativele de clasificare, de a propune o tipologie a textelor, acestea sunt multiple şi foarte diferite. Rezumând eforturile din acest domeniu, autorul stabileşte trei direcţii: cele care pornesc de la caracteristicile interne sau de la proprietăţile verbale ale textelor (cum ar fi tipologiile lui Weinrich, Biber şi Posner); cele care pornesc de la caracteristicile externe sau de la factorii comunicativo-pragmatici (clasificarea lui Sandig, a lui Werlich şi cea a lui Grosse şi Adam, unele tipologii textuale constituite pe baze pragmatice) şi o a treia categorie care le combină pe cele două.

În final, Oscar Loureda afirmă că orice tipologie ar trebui să demonstreze 'comportamentul' real şi funcţional al discursurilor, integrând astfel gradual toate dimensiunile textelelor. În acelaşi timp, trebuie să fie omogenă, exhaustivă şi distinctivă: omogenitatea implică faptul ca toate genurile ce se includ în tipologie să fie definite prin aceleaşi criterii; exhaustivitatea înseamnă că această clasificare ar trebui să se aplice oricărui tip de discurs; distinctivitatea reclamă ca rezultatul sistematizării tipurilor de discurs să demonstreze particularităţile fiecărui tip şi să servească la prefigurarea unor texte, la comprehensiunea tuturor claselor de texte. O clasificare reală şi funcţională a discursurilor trebuie să răspundă la două întrebări: Ce este un tip de text? Cum se prezintă un tip de text? În definitiv, tipologia textuală trebuie să transfere în planul cunoaşterii justificate ştiinţific ceea ce vorbitorii cunosc (ştiu) deja intuitiv despre fiecare gen de discurs.

Structurat riguros, volumul mai conţine un compartiment de exerciţii, destinat studenţilor care doresc să-şi aprofundeze cunoştinţele în domeniul lingvisticii textului, şi un alt capitol cu soluţiile acestor exerciţii, precum şi bibliografia esenţială în acest domeniu.

EUGENIA BOJOGA
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31

MANUEL CASADO VELARDE, RAMÓN GONZÁLEZ RUIZ, OSCAR LOUREDA LAMAS (eds.), *Estudios sobre lo metalingüístico (en español)*, Frankfurt am Main, Peter Lang, 2005, 192 p.

Volumul 23 al seriei *Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation*, editată de celebra editură Peter Lang, poartă titlul *Estudios sobre lo metalingüístico (en español)*. Este vorba de o antologie de texte despre metalimbajul limbii spaniole, care aparţin unor lingvişti spanioli, francezi şi germani.

Introducerea constă din *Prezentarea* volumului de către editori şi din studiul lui Josette Rey-Debove, *Le métalangage en perspective*. Editorii precizează că, deşi interesul faţă de aspectele